

Nowe i rzadkie dla Wyżyny Łódzkiej gatunki motyli (Lepidoptera)

Species of moths (Lepidoptera) new and rare for the Lodz Upland

Piotr PAWLIKIEWICZ¹, Jacek KAZIMIERCZAK²

¹Uniwersytet Łódzki, Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź; e-mail: p.pawlikiewicz@interia.pl

²Młodzawy Małe 64, 28-400 Pińczów; e-mail: beksinski@wp.pl

ABSTRACT: The paper provides information concerning the Lepidoptera occurring in the Lodz Upland. Seventeen species are recorded for the first time, two species have not been recorded since 1960 from the Lodz Upland. The research performed in 2001–2007, took place mainly in the area which lies east of Lodz city and in Spała. The paper is a supplement to the latest faunistic research performed in the 1980s and 1990s.

KEY WORDS: Lepidoptera, faunistics, new records, Lodz Upland, Poland.

Badania faunistyczne nad motylami Wyżyny Łódzkiej w drugiej połowie XX wieku prowadzone były przez ŚLIWIŃSKIEGO (1995a, 1995b, 1995c, 1996a, 1996b, 1998). Skupiały się one głównie na Macrolepidoptera, ale szerszego opracowania doczekały się również niektóre rodziny Microlepidoptera. Osobny artykuł poświęcono rozmieszczeniu przezierników – Sesiiidae na Wyżynie Łódzkiej (ŚLIWIŃSKI, KOWALCZYK 1995). Z rodzin opracowanych przez ŚLIWIŃSKIEGO, szerzej zbadane zostało występowanie koszówek – Psychidae (MARCINIAK 2002). Z ciekawszych prac warto wymienić również publikacje na temat lepidopterofauny parków Łodzi (ŚLIWIŃSKI, MARCINIAK 1991) i okolic Bełchatowa (MARCINIAK, ŚLIWIŃSKI 1988). Większość zbadanych stanowisk zlokalizowanych jest w Łodzi i jej najbliższym otoczeniu, poza tym w Puszczy Pilickiej, Puszczy Bolimowskiej, okolicach Rogowa, Łasku i Zduńskiej Woli. Niemal wszystkie doniesienia faunistyczne do roku 2000 zostały podsumowane w katalogu rozmieszczenia mo-

tyli w Polsce – z Wyżyny Łódzkiej wykazano 1480 gatunków (BUSZKO, NOWACKI 2000). Od tego czasu ukazało się niewiele prac o motylach tego regionu i informowały głównie o motylach większych (PABIS 2003; PAWLIKIEWICZ 2006). Obecna lista lepidopterofauny Wyżyny Łódzkiej zwiększyła się do 1482 gatunków, co stanowi ok. 47% krajowej fauny (BUSZKO, NOWACKI 2000; PABIS 2003). Niniejsza praca ma na celu uzupełnienie danych o faunie Lepidoptera Wyżyny Łódzkiej.

Materiał zbierano w granicach Wyżyny Łódzkiej, wyznaczonych przez DYLIKA (1948), gdzie granicą od północy jest Pradolina Warszawsko-Berlińska, od wschodu dolina Pilicy i Rawki, od zachodu dolina Warty, a od południa dolina górnej Widawki i górnej Luciąży.

Okazy dowodowe znajdują się w prywatnych kolekcjach autorów pracy, prócz okazów *Agonopterix ocellana* (FABRICIUS, 1775) i *Anacamptis blattariella* (HÜBNER, 1796) przekazanych na rzecz programu „Wykaz rozmieszczeniowy motyli Polski 2001–2010”.

Przegląd gatunków

YPONOMEUTIDAE

Argyresthia brockeella (HÜBNER, 1813)

– Spała (UTM: DC30), 4 VII 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

W Polsce znany ze stanowisk z północnej i wschodniej części kraju. Na południu kraju, poza województwami świętokrzyskim i małopolskim, nie stwierdzony, lub od ponad 40 lat brak nowszych doniesień o występowaniu. (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

YPSOLOPHIDAE

Ypsolopha vittella (LINNAEUS, 1758)

– Łask (CC71), 7 VII 2006 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. P. PAWLIKIEWICZ, det. J. BUSZKO.

Występuje głównie w północno-wschodniej Polsce. (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

DEPRESSARIIDAE

Agonopterix ocellana (FABRICIUS, 1775)

– Chorzeszów (CC72), 2 IX 2006 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. A. KRAWCEWICZ, det. P. PAWLIKIEWICZ.

Dane o występowaniu tego gatunku pochodzą przeważnie z północno-wschodniej Polski. (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

ELACHISTIDAE

Elachista maculicerusella (HÜBNER, 1796)

– Łask (CC71), 26 V 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Dane o występowaniu tego gatunku pochodzą przeważnie z północno-wschodniej Polski. Stwierdzony również w województwach lubuskim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim. Od lat **60. XX wieku** brak doniesień o występowaniu tego gatunku w zachodniopomorskim i dolnośląskim (BUSZKO, NOWACKI 2000). Gatunek podawany z nielicznych, rozproszonych stanowisk, choć prawdopodobnie szerzej rozsiedlony (BARAN i in. 2007). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

BLASTOBASIDAE

Blastobasis phycidella (ZELLER, 1839)

– Łask (CC71), 26 V 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Gatunek rzadko wykazywany, dotychczas znany z nielicznych stanowisk zlokalizowanych głównie w centralnej Polsce (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

GELECHIIDAE

Parachronistis albiceps (ZELLER, 1839)

– Pozdżenice (CC70), 7 VI 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Występuje głównie w wschodniej i północno-wschodniej Polsce (BUSZKO, NOWACKI 2000), jednak wydają się, że gatunek ten jest szerzej rozsiedlony w kraju, niż wskazują na to dotychczasowe badania. Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany. Pojawia się w okolicach siedzib ludzkich, w sadach i ogrodach.

Pseudotelphusa scalella (SCOPOLI, 1763)

– Jerwonice (CC73), 2 V 2007 – 1 ex., złowiony metodą „na upatrzonego”, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Stwierdzony w województwie lubuskim, wielkopolskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim, podlaskim i lubelskim. Od lat 60. XX wieku brak danych o występowaniu w zachodnio-pomorskim, małopolskim, dolnośląskim i śląskim (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Anacampsis blattariella (HÜBNER, 1796)

– Barycz (CC71), 1 VII 2006 – 2 exx., złowione przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Gatunek znany z północnej i wschodniej Polski (BUSZKO, NOWACKI 2000). Jest prawdopodobnie szerzej rozmieszczony, niż to wynika z dotychczasowych doniesień. Gatunek nie notowany na Wyżynie Łódzkiej od lat 60. XX wieku.

TORTRICIDAE

Cnephasia stephensiana (DOUBLEDAY, 1849)

– Barycz (CC71), 1 VII 2006 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. P. PAWLIKIEWICZ, det. J. BUSZKO.

W Polsce stwierdzony w wschodnich i północno-wschodnich częściach kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). Gatunek nie notowany na Wyżynie Łódzkiej od lat 60. XX wieku.

Eucosma metzneriana (TREITSCHKE, 1830)

– Łask (CC71), 26 V 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

– Chorzeszów (CC72), 5 VI 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. A. KRAWCEWICZ, det. P. PAWLIKIEWICZ.

W Polsce stwierdzony we wschodnich i północno-wschodnich częściach kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

PYRALIDAE

Elegia similella (ZINCKEN, 1818)

– Pozdżenice (CC70), 7 VI 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Motyl rozprzestrzeniony na terenie całej Polski, lecz częściej występuje na północy kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

CRAMBIDAE

Crambus uliginosellus ZELLER, 1850

- Barycz (CC71), 1 VII 2006 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

W Polsce szeroko rozsiedlony, lecz częściej notowany we wschodnich rejonach kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). Pojawia się na silnie podmokłych łąkach, gdzie występuje niekiedy masowo (BŁESZYŃSKI 1957). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Catoptria verellus (ZINCKEN, 1817)

- Spała (DC30), 4 VII 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Znany z rozproszonych stanowisk na terenie całego kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). W Polsce rzadko spotykany (BŁESZYŃSKI 1957). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Nascia ciliaris (HÜBNER, 1796)

- Łask (CC71), 26 V 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Dane o występowaniu tego gatunku pochodzą wyłącznie ze wschodniej i północnej (za wyjątkiem woj. pomorskiego) Polski (BUSZKO, NOWACKI 2000). Prawdopodobnie szerzej rozsiedlony. Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Anania verbascalis (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Łódź - Rokicie (CC93), 14 VI 2005 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. J. KAZIMIERCZAK.

Gatunek potwierdzony w ostatnich latach jedynie z 4 województw południowo-wschodniej Polski; obecność w woj. zachodniopomorskim nie była potwierdzona od 1960 roku. (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

NOCTUIDAE

Eucarta virgo (TREITSCHKE, 1835)

- Łask (CC71), 24 VI 2006 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg., et det. P. PAWLIKIEWICZ.

– Łódź - Rokicie (CC93), 18 VI 2003 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. J. KAZIMIERCZAK.

Gatunek wykazujący w ostatnim dwudziestoleciu silną ekspansję w kierunku zachodnim. Obecnie spotykany na pojedynczych stanowiskach w całym kraju (NOWACKI 2006). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Apamea lithoxylaea (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

– Łódź - Rokicie (CC93), 21 VII 2001 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. J. KAZIMIERCZAK.

Gatunek jak dotąd nie podany jedynie z 2 województw w Polsce: łódzkiego i podkarpackiego (BUSZKO, NOWACKI 2000). Nowy dla Wyżyny Łódzkiej.

NOLIDAE

Meganola albula (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

– Spała (DC30), 4 VII 2007 – 1 ex., złowiony przy świetle, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

W Polsce znany ze stanowisk w zachodniej i wschodniej części Polski (BUSZKO, NOWACKI 2000). Prawdopodobnie rozprzestrzeniony na terenie całego kraju. Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Nola confusalis (HERRICH-SCHÄFFER, 1847)

– Jerwonice (CC73), 2 V 2007 – 1 ex., zebrany na pniu dębu, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Motyl znany z rozproszonych stanowisk na terenie całego kraju (BUSZKO, NOWACKI 2000). Z Wyżyny Łódzkiej dotychczas niepodawany.

Podsumowanie

Łącznie ze stwierdzonymi wcześniej w województwie łódzkim gatunkami motyli (BUSZKO, NOWACKI 2000; PABIS 2003) z uwzględnionych w niniejszej pracy rodzin, stwierdzenie występowania 17 nie notowanych wcześniej na Wyżynie Łódzkiej gatunków, zwiększa tę liczbę do 721 (Yponomeutidae – 16 gatunków, Ypsolophidae – 10 gatunków, Depressariidae – 19 gatunków, Elachistidae – 8 gatunków, Blastobasidae – 3 gatunki, Gelechiidae – 53 gatunki, Tortricidae – 194 gatunki, Pyralidae – 40 gatunków, Crambidae – 78 gatunków, Noctuidae – 293 gatunki, Nolidae – 7 gatunków). Uwzględniając powyższe dane, lepidopterofauna Wyżyny Łódzkiej liczy obecnie 1499 gatunków (47% krajowej fauny). Dla porównania, w sąsiadujących obszarach

stwierdzono odpowiednio: mazowieckie – 46%, kujawsko-pomorskie – 62%, świętokrzyskie – 46%, wielkopolskie – 62% i śląskie – 59% fauny krajowej (BUSZKO, NOWACKI 2000).

Powyższe informacje pokazują, że mimo licznych badań entomologicznych obszaru Polski Środkowej, lista gatunkowa tego terenu jest nadal niepełna. Prawie wszystkie wykazane przez autorów niniejszego artykułu gatunki są szeroko rozsiadłone i pospolite w całym kraju. Brak ich w wcześniejszych publikacjach, jest wynikiem nierównomiernego stanu poznania motyli na terenie Wyżyny Łódzkiej. Macrolepidoptera są w kręgu zainteresowań entomologów od dawna, stąd pełniejsze i dokładniejsze dane na temat ich występowania. Jednak dysproporcja ta powoli zaczyna się zacierać i dalsze prace faunistyczne zwłaszcza nad Microlepidoptera powinny w istotny sposób powiększyć listę gatunkową dla tego obszaru.

SUMMARY

The paper presents 17 new moth species from the Lodz Upland. Further 2 species: *Anacamptis blattariella* and *Cnephasia stephensiana* had not been recorded since 1960 in the area. They appertain to 7 different families of moths from which 5 are micro-moths. This increases the total number of species recorded from the Lodz Upland from 1482 to 1499, which constitutes 47% of Polish fauna of Lepidoptera. In the neighbouring districts of Central Poland it is between 46% and 62% (BUSZKO, NOWACKI 2000), which means the list was still incomplete and the research needs to be continued in future. Micro-moths are considered to be a group of special interest for the purpose of this paper. The fact that most of the new species published here are relatively common proves that micro-moths are not fully researched yet. The paper is a supplement to the latest faunistic research performed in the 1980s and 1990s by ŚLIWIŃSKI, MARCINIAK and KOWALCZYK whose results were published in the local papers and in “The Lepidoptera of Poland, A Distributional Checklist” (BUSZKO, NOWACKI 2000). The research was conducted in 2001–2007 mainly in the area west of Lodz and in Spała.

PIŚMIENNICTWO

- BUSZKO J., NOWACKI J. 2000: The Lepidoptera of Poland, A Distributional Checklist. Pol. ent. Monogr., Poznań – Toruń, **1**: 1-178.
- BARAN T., MAZURKIEWICZ A., PAŁKA K. 2007: Przyczynek do poznania fauny Elachistidae (Lepidoptera: Gelechioidea) południowo-wschodniej Polski. Wiad. entomol., **26** (2): 103-113.
- BŁESZYŃSKI S. 1956: Omacnicowate – Pyralididae, Wachlarzykowate – Crambinae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVII, **45b**: 1-88.

- DYLIK J. 1948: Ukształtowanie powierzchni i podział na krainy podłódzkiego obszaru. *Acta geogr., Łódź*, **1**: 1-46
- MARCINIAK B. 2002: Koszówki (Psychidae, Lepidoptera) Wyżyny Łódzkiej. *Acta Univ. Lodz., Folia biol. oecol.*, **1**: 139-155.
- MARCINIAK B., ŚLIWIŃSKI 1988: Motyle Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. *Acta Univ. Lodz., Folia zool. anthr.*, **6**: 83-116.
- NOWACKI J. 2006: Materiały do poznania sówek (Lepidoptera: Noctuoidea: Nolidae, Noctuidae) wschodniej Polski. *Wiad. entomol.*, **25** (3): 175-178.
- PABIS P. 2003: Nowe, interesujące gatunki motyli (Lepidoptera) w Lesie Łagiewnickim (Wyżyna Łódzka). *Przr. Polski Środkowej*, **6**: 21-22.
- PAWLIKIEWICZ P. 2006: Motyle dzienne (Rhopalocera) Łasku i okolic. *Przr. Polski Środkowej*, **9**: 26-30.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1995a: Sówki (Noctuidae, Lepidoptera) Wyżyny Łódzkiej. *Biul. entomol., Łódź*, **8** (4): 1-6.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1995b: Miernikowce (Geometridae – Lepidoptera) Wyżyny Łódzkiej. *Biul. entomol., Łódź*, **10** (6): 3-6.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1995c: Wykaz motyli Wyżyny Łódzkiej (Hepialidae – Krótkowasy, Psychidae – Koszówki, Cossidae – Trociniarki, Zygaenidae – Kraśniki, Limacodidae – Ślimakówki, Drepanidae – Wycinki, Thyatiridae – Falice, Lasiocampidae – Barczatki, Endromididae – Nasierszyce, Lemoniidae – Przelotnice, Saturniidae – Pawice, Sphingidae – Zawisaki, Notodontidae – Garbatki, Lymantridae – Brudnice, Arctiidae – Niedźwiedziówki). *Biul. entomol., Łódź*, **12** (8): 2-6.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1996a: Motyle dzienne (Lepidoptera: Papilionoidea i Hesperioidea) Wyżyny Łódzkiej. *Biul. entomol., Łódź*, **14** (2): 1-4.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1996b: Motyle Wyżyny Łódzkiej (Micropterygidae, Eriocraniidae, Nepticulidae, Heliozelidae, Adelidae, Incurvariidae, Prodoxidae, Tischeriidae, Tineidae, Gracillariidae, Bucculatricidae, Yponomeutidae, Plutellidae, Acrolepiidae, Ochsenscheimeriidae, Cemiostomidae, Lyonetiidae, Glyphipterigidae). *Biul. entomol., Łódź*, **17** (5): 1-4.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1998: Motyle Wyżyny Łódzkiej (Tortricidae, Choreutidae, Stathmopodidae, Batrachedridae, Blastodacnidae, Cosmopterygidae, Blastobasidae, Ethmiidae, Oecophoridae, Pyralidae, Alucitidae, Pterophoridae). *Biul. entomol., Łódź*, **19** (1): 8-15.
- ŚLIWIŃSKI Z., KOWALCZYK J. K. 1995: Przezierniki (Lepidoptera: Sessidae) Wyżyny Łódzkiej. *Wiad. entomol.*, **14** (4): 231-236.
- ŚLIWIŃSKI Z., MARCINIAK B. 1991: Zmiany w składzie gatunkowym motyli na terenie parków łódzkich w latach 1946–1987. *Acta Univ. Lodz., Folia zool. anthr.*, **7**: 131-154.